

гл. ас. д-р БОЙЧО СТОЙЧЕВ

ЮГОЗАПАДЕН УНИВЕРСИТЕТ „НЕОФИТ РИЛСКИ”, Благоевград

ФРАНСОА КЕНЕ – НАЧАЛОТО НА ИДЕЯТА ЗА СМЕСЕНА ИКОНОМИКА

FRANCOIS CAISNAY – THE BEGGINNING OF THE IDEA FOR A MIXED ECONOMY

Chief Assistant Prof. Dr. BOYCHO STOYCHEV

SOUTH-WEST UNIVERSITY “NEOFIT RILSKI”, Blagoevgrad

Abstract: The article discussed the possibility and attempt to justify the view that school of Physiocrats in their theoretical developments exposes for the first time guidelines for the formation of the concept of mixed economy.

It is shown that the elements of a mixed economy, in their theory, not the result of a thorough analysis, but rather are the product of their desire for reform in French society. In an effort to make sense of forming a situation in which the old world is gone and the new one is not created, created by the Physiocrats methodological perspective a controversial model that attempts to connect the two worlds of feudal regulations and bourgeois liberalism. Perfectly formed to market model eclectically added regulatory elements concerning agriculture, finance and investment. State intervention in the economic process is clearly highlighted. This has significantly changed the nature of the liberal model and gives rise to the conclusion that the pattern of the Physiocrats to organize a business, acquires the character of a mixed economy of statehood type.

Key words: merged economy, “natural laws”, phisocratic school, regulative elements, investments.

В търсенето на нови форми и методи за ефективно функциониране на икономиката, вниманието на икономическата теория през последните десети летия, често е съсредоточено върху идеята за смесена икономика. За развитието на теорията за смесената икономика са работили и работят голям брой икономисти.¹ За повече от 100 години дискусии е натрупан значителен теоретичен материал, но все още областта остава открита за дискусии, тъй като мненията за същността и параметрите на смесената икономика не са консолидирани. Дискусиите и проблемите главно са съсредо-

точени в сферата на собствеността и ролята на държавата и те очертават в основни линии същността на смесената икономика. Обект на вниманието на икономическата наука са и такива въпроси като – типове смесена икономика, генезиса на идеята за смесената икономика.

Анализът на генезиса на смесената икономика в значителна степен би могъл да хвърли светлина върху нейната същност. Появата на идеята за смесена икономика не може да бъде свързана с формирането на някаква теоретична система или като плод на конкретен икономически анализ, целящ изграждането на икономическа конструкция. По-скоро нейното зараждане и еволюция може да се открие в анализа и платформите за преодоляване на редица социално-икономически проблеми в процеса на общественото развитие.

¹ Отделни елементи на теорията за смесената икономика са разработени в края на XIX век от А.Шефле и А. Вагнер. През 20 год. на XX век В.Зомбарт разработва цялостна теория. Принос към разработването на теорията за смесена икономика имат автори като А. Хансен, Дж. М. Кларк, П. Самуелсон, Г. Ван дер Вее.

Нейното генериране може да бъде търсено като диалектическо отрицание на идеята *laissez faire*. Появила се и триумфално шефствала за един продължителен период, след трансформиране на пазарното стопанство в капиталистическо, тя постепенно падагтовя своето отрицание. Потвърдението на подобно твърдение с основание може да се намери в теорията на физиократическата школа. Кълновете на този процес могат да се открият в нейните теоретични разработки.

Като основна задача пред физиократическата школа стои проблемът, по пътя на реформите да осъществи прехода от феодални към буржоазни форми. В стремежа да съчетае феодалния облик на съществуващата система, с нейната буржоазна същност, основният теоретик на школата Ф. Кене, разработва модел на смесена икономика. В този модел пазарният механизъм се разглежда като най-ефективната система за осъществяване на стопанската дейност. А намесата на държавата трябва да бъде съобразена с пазарните правила. Към очертания либерален модел, Кене обаче нанася радица регулативни принципи, които осезаемо променят неговата същност-регулиране на цените на хранителните продукти, контрол във финансовата сфера, стимулиране на инвестициите. Залагането на тези принципи в теоретичния модел очертават параметрите на един тип, в който на държавата се отреждат редица икономически функции.

Своите възгледи за реформи, Кене излага основно, в произведението „Общи принципи на икономическата политика на земеделската държава“, като формулира тридесет правила за управлението на икономиката. С формулирането на тези принципи, Кене главно цели да очертае параметрите на стопанска система, основаваща се на принципа *laissez faire*, в която присъстват регулативни елементи. Той разработва цяла система от меро-

приятия, установяващи либерални теценности: „осигуреността на частната собственост е главната основа на икономическия строй на обществото“.¹ Тя трябва да бъде гарантирана с правни гаранции; премахване на всякакви ограничения пред свободната конкуренция; свободна търговия; функциониране на стопанството на пазарен принцип; свобода на индивида, която извеждат от собствеността. Физиократическата школа счита, че реализирането на тези правила ще осигури равновесието и нормалното протичане на стопанския процес. Разглаждат тези принципи като закони на „естествения ред“, дадени от бога и приема, че те се проявяват чрез „положителните закони“, създавани от държавната власт. Тези свои възгледи, Кене излага в следния порядък: „Необходимо е щото практическите благодетелни сведения, които нацията придобива с помоща на опита и размишлението, да се сведат в обща наука за управлението, за да може върховната власт, винаги просветена с познаването на очевидните закони на естествения ред, да установява, най-добрите закони и да заставя незабавно да се изпълняват те, с което би се постигнало всеобща безопасност и толкова голямо благосъстояние на обществото, каквото е възможно да се достигне“.²

Върховната власт трябва да изпълнява две основни функции: първо, да осъществи реформите, да изиграе системообразуваща роля, като разработи правна уредба, гарантираща функционирането на новата стопанска система; второ: да изпълнява регулиращи функции, като „заставя незабавно“, да се изпълняват „естествените закони“. В модела на Кене, принципа *laissez faire* се съвместява с възможностите на държавното регулиране.

¹ Кене Смит, Рикардо – Избрани страници, Народна култура 1947, с.44

² Пак там, с.43

В стремежа си да се очертае пътища та за реформи в обществото посредством кралската власт, Кене очертава параметрите на държавното присъствие в икономика, функционираща на пазарен принцип. В общ план, държавата трябва да създава условия и да регулира процеса на безпрепятствено осъществяване на "естествените закони". Звучи твърде познато от близкото минало и по-конкретно от ордолибералната теория и практика.

Регулативната роля, която Кене възлага на държавата, придобива по-конкретно изражение в редица от изложенията от него принципи за икономическата политиката на държавата. Те се отнасят за конкретни сфери от икономиката, за които той счита, че играят определяща роля в стопанския процес. На първо място, това се отнася с пълна сила, естествено за земеделието. В тази най-важна сфера, която създава "чистият продукт", държавата трябва да се намесва като поддържа високи цени на хранителните продукти, тъй като: "Изобилието и скъпотията създават богатството".¹

Регулативните елементи в системата на Кене, особено ясно се открояват при принципите, касаещи финансовата система. "XXIX принцип. Получаването средства за покриване извънредните нужди на държавата трябва да се очаква само от процъфтяването на нацията, а не от кредитите на финансистите; тъй като паричните имущества представляват от себе си тайни богатства, които не познават "нито господар, нито отечество".²

Държавата не трябва да разчита и прибегва, при нужда, до ползването на паричен ресурс, който на може да контролира и чийто произход не е ясен. Тя трябва да търси пътища, сама да решава финансовите си проблеми. Лекарят Кене придписва и рецептата за

разрешаване на проблема: "XXI принцип. Собствениците и лицата, които се занимават с доходни професии, не трябва да се стремят към безплодни спестявания, които отнемат от обръщението и разпределението част от доходите или печалбата".³

Трябва да се инвестира. На ново, звучи познато и директно ни препраща към Кейнс... Това усещане за "подбуди към инвестиции", получава по-ясни очертания чрез съдържанието на XXX принцип: "Държавата трябва да избягва заеми, които водят към създаване на парични ренти, защото последните я обременяват с дългове, които поглъщат всичко и посредством удобнопродаваеми книжа, чието дисконтиране все повече и повече увеличава безплодните имуществата, отдават финансите в жертва на търговията или спекулата. Тия имуществата отвлечат финансите от земеделието и лишават селото от богатствата, необходими за подобряване имуществата в земя, за експлоатация и обработване на земите".⁴ Освен, че ни препраща директно към кейнсианските постановки, този принцип звучи твърде актуално на фона на ширещата се финансова криза в съвременния свят. Държавата трябва да има осезаемо присъствие във финансовата сфера и да стимулира инвестициите.

Изложените принципи, очертаващи намесата на държавата в стопанската сфера, в модела на Кене, определено придават на този модел визия на смесена икономика. В стремежа си, да създадат модел за реформиране на френското общество, чрез съчетаване на пазарните принципи с държавната намеса, физиократите поставят основите на конструкцията на системата на смесената икономика.

Присъствието на държавата в стопанската сфера, при физиократите, не е аргументирано с резултати от проведен

¹ Пак там, с.48

² Пак там, с.50

³ Пак там, с.48

⁴ Пак там, с.50

задълбочен анализ на проблема. То, по-скоро би могло да се определи като резултат от следните обстоятелства: първо, стремежа на физиократическата школа да изгради модел за реформиране на френското общество, в който да се съчетаят пазарните принципи с регулативните възможности на държавата; второ, физиократическата школа все още не се е отърсила напълно от влиянието на меркантилизма; трето, буржоазният мироглед на физиократите е твърде ограничен и формите на мисленето при тях приемат феодална външност, което не им позволява да преминат бариерата на върховната власт.

Независимо от липсата на задълбочен анализ на проблема за намесата на държавата, физиократите и най-вече Кене, с гениален усет, в стремежа си да съвместят законите на "естествения ред" с "положителните закони", създавани от човека, очертават контурите на една нова икономическа конструкция, тази на смесената икономика. В процеса на обяснение и преосмисляне на сложилата се реалност, те привеждат изучаваните факти в мисловна конструкция, в която

са заложили редица нови идеи. Разработват модел, в който еkleктично са събрани пазарните елементи с регулативни възгледи. Целокупната балансираност на модела, се формира от целта, която трябва да изпълни този модел, а именно на неговата основа да се реформира френското общество.

Построеният от физиократите стопански модел, поставя редица методологически и теоритични въпроси, но безспорно неговата заслуга, е че дава изчерпателна характеристика на пазарната идея. От друга страна в стремежа си да осъществят реформи, физиократите внасят към системата на "естествените закони", елементи, които придават на модела противоречив характер. Противоречивата същност на модела е определена от факта, че физиократическата школа се стреми да осмисли една формирана се ситуация, при която старият свят си е отишъл, а новия не е създаден. В създадения от тях стопански модел, те виждат моста, който може да свърже давата свята, съчетавайки чертите на единия и другия.